

Michal Wanner - oponentský posudek na disertační práci Mgr. Filipa Strycha s názvem „Britský kolonialismus v Gambii v první polovině devatenáctého století“.

Práce se zabývá britskou správou v oblasti Gambie od roku 1816, kdy vznikl první britský trvalý opěrný bod v oblasti na ostrově St. Mary, a končí osamostatněním správy Gambie v roce 1843. Tyto mezníky mají svá oprávnění, časový rámec disertační práce je tedy zvolen korektně. Dějiny Gambie nepatří v české ani světové historické literatuře k příliš frekventovaným tématům a jakákoli kvalitní, dobře koncepčně vymezená práce z této oblasti je sama o sobě nepochybně přínosem.

Koncepci práce, metodickým východiskům a cílům se autor disertační práce věnuje v úvodu. Navzdory velmi suverénnímu tónu, který zvolil, patří úvod k nejslabším částem textu. Byl zjevně vytvářen až po sepsání většiny textu a autor se v něm poněkud křečovitě snaží položit si některé otázky a problémy. Nutno říci, že otázky typu, zda „*Britové nebyli jen pasivním správcem povodí řeky Gambie, ale aktivně se podíleli na jeho rozvoji a výrazně ovlivnili jeho budoucí vývoj*“, či zda „*byli Britové dominantní silou v regionu po celé sledované období*“, zda se „*ocitla jejich superiorita v ohrožení, například ze strany Francie? Jakou roli hrál obchod s arašídy v celé Senegambii? Jaký měl vliv obchod s otroky na obchod s burskými oříšky?*“, jsou zcela triviální, nijak nové ani problematické. Na většinu z nich lze v existující, byť nepočtené literatuře najít odpověď. Vlastní text práce položeným otázkám navíc odpovídá pouze z části.

V další subkapitole úvodu autor popisuje použité metody. Aplikaci některých z těchto metod (interdisciplinární metody, antropologický či etnologický přesah, orální historie) však v textu nelze dohledat ani v náznacích.

Z uvedených pramenů autor uvádí, že studoval v The National Archives v Londýně v archivních fondech (archive groups – autor používá záhadný termín sekce) Foreign Office a

Colonial Office. Archivní soubor Colonial Office je nepochybně významným zdrojem pramenů, pokud jde o Foreign Office, citace z tohoto fondu v Strychově práci zcela absentují. V závěrečném přehledu pramenů není fond Foreign Office ani uveden. Autor navíc pominul řadu dalších významných archiválií uložených v tomtéž archivu (za všechny jmenujme Office of Registry of Colonial Slaves and Slave Compensation Commission Records 1812-1851).

Autor dále uvádí, že studoval v Public Records Office (na s. 9 autor mluví o National Record Service) v Banjulu v Gambii. Oponent našel jedinou citaci z tohoto archivu na s. 37. Vzhledem ke skutečnosti, že autor nijak nepopisuje své zkušenosti z archivního studia, lze o jeho studiu v gambijském archivu úspěšně pochybovat. S podivem je pak i skutečnost, že autor nevyužil, alespoň podle citací, originálních pramenů tam, kde se to přímo nabízelo, např. u cestopisů, přestože o tom v úvodu mluví (s. 10).

Uvedený přehled literatury je velmi skromný. V otázce samotné Gambie to má své oprávnění, chybí zde však zcela práce týkající se vývoje celé Západní Afriky, Senegambie, Sierry Leone, anglicko-francouzského soupeření v oblasti i celkového kontextu britského a francouzského kolonialismu v Africe, včetně některých prací v češtině. Komentář uvedené literatury je nedostatečný.

Následuje kapitola mapující oblast Gambie z hlediska geografie, etnického složení obyvatelstva a jeho náboženské orientace. Na necelých dvou stranách se autor věnuje pojmu kolonialismus. Autor zcela pomíjí typologické zařazení kolonialismu v západní Africe, z rozsáhlé literatury jmenuje pouze tři jména, aby se přiklonil k definici Jürgena Osterhamla uvozenou nepřiliš exaktní větou: „*Definice kolonialismu by proto mohla znít nějak takto:*“ (s. 13). O různém chápání tohoto pojmu by jistě bylo možno napsat rozsáhlou samostatnou studii, pokud však autor považoval za nutné téma zmínit, měl kolonialismus v oblasti zařadit podle různých kritérií a jmenovat alespoň základní literaturu a přístupy k tomuto tématu (namátkou Wallerstein I., (1980, reprint 2004), Amin S. (1976), Cain P. J., Hopkins A. G.

(1993), Blaut J. (1993), Escobar A. (1995), Looma A. (1998), Hart J. (2003), Tumis S., Nykl H. (2015) a řada dalších).

Zbytek úvodní kapitoly má stručně shrnout vývoj v regionu před rokem 1816. Tento přehled je nedostatečný, autor zcela pomíjí širší kontext zápasu evropských mocností o opěrné body v Africe, odraz celosvětových konfliktů atd. Je to s podivem, zvážíme-li, že např. John Milton Gray, na jehož práci je další text Strychovy práce celkově velmi závislý, popisuje tento vývoj na více než 270 stranách. Autor tento nedostatek supljuje vsunutím poměrně schematických obecných tezí o obchodu s otroky (s. 26-28).

Jádro Strychovy práce tvoří pouhých 88 stran (strany 30-118). Autor v nich popisuje vývoj v Gambii v letech 1816-1843. Nutno ovšem říci, že kapitoly 5.4 a 5.5 popisující válku o Barru a válku s Kemintangem souvisejí s koncepcí práce pouze volně a jejich zařazení je proto sporné. Text má navzdory tezí v úvodu celkově popisný, nikoli analytický charakter.

Větší díl této části textu závisí na XXI. - XXIV. kapitole knihy Johna Milтона Graye, *A History of Gambia*, London 1940. Některé části textu jsou opsány doslovně. Autor částečně přihlíží k práci Harryho Gaileyho, *A History of the Gambia*, London 1964 (především na stranách 34-67). Stránky 53-57 se opírají o práci Florence Mahoneyové, *Government and Opinion in the Gambia, 1816-1901*, London 1963. Na stránkách 48-60 autor také čerpá z práce Arnolda Hughese a Davida Perfecta, *A Political History of the Gambia*, Rochester - New York 2006. Ostatní literatura je citována mnohem méně. Celkově lze říci, že práce je tvořena parafrázemi textů 3-4 publikací.

Pokud jde o prameny, odkazy na dokumenty z Londýna jsou ve vlastním textu časté, zarážející je však minimum citací z dokumentů The National Archives, Kew. O nepravděpodobném studiu v Banjulu jsem se zmínil již v popisu úvodu.

Autor v úvodní části deklaruje, že „řazení jednotlivých kapitol a obsažených témat se ne vždy chronologicky kryje s vyznačeným obdobím. Existují totiž jisté přesahy, kterých se

autor drží tak, aby zbytečně nerozbižel strukturu práce“ (s. 6). Nutno říci, že právě tento přístup činí práci nepřehlednou, zmatenou a obtížně čitelnou. Autor na mnoha místech opakuje celé pasáže popsané jinde, neustále se vrací a opakuje. Na straně 2 autor mluví o „*zasazení práce do širšího kontextu britských, afrických a evropských dějin*“, na straně 3 pak o „*zasazení do širšího časového a regionálního rámce*“, které však v práci nelze v hlubším pojetí dohledat.

Kromě již popsané nelogičnosti ve vymezení kapitol je nutno konstatovat, že obsah některých kapitol neodpovídá obsahu (3.3; 4.4). V části věnované létům 1807 až 1829 autor pomíjí strukturu i objem obchodu, mnohé objemové ukazatele chybí i v kapitole 4.3 věnované obchodu ve dvacátých až čtyřicátých letech 19. století. V úvodu zdůrazňovanému studiu obchodu s arašídami jsou v textu věnovány necelé dva odstavce (s. 66).

Nemalým problémem, kromě nelogického řazení textu, je autorův zmatečný a nedostatečný výklad. Příkladem za všechny může být text na s. 58, kde autor mluví o tom, že britští obchodníci po smrti guvernéra Randalla v září 1837 očekávali, že budou moci ovlivnit volbu nového zástupce guvernéra, a byli proto zklamáni tím, že britská administrativa nominovala obchodníka z Bathurstu /autor neuvádí jeho jméno/, který v Gambii zkrachoval, a odešel ze země již v průběhu (?) dvacátých let. Není jasné, o koho šlo, jak se jmenoval, proč byl nominován, když v Gambii nepobýval, kdy zkrachoval, ani kdy z Gambie odešel.

Projevem téhož jevu jsou nelogické vazby mezi větami. Za všechny jmenujme následující pasáž z téže strany: „*Kupci vznášeli další výhrady proti Mackiemu, ale ten jejich návrhy ignoroval; nejprve odmítl postavit tržnici (která se zhroutila) a poté se pokoušel vysušit ostrov, načež jeho snažení vyústilo ve třídní záplavy.*“ Není jasné, jak se mohla zhroutit tržnice, která nebyla postavena. Pravděpodobně se zhroutila starší tržnice a Mackie odmítl postavit novou, ale to z textu nevyplývá. Stejně tak není jasné, jak záplavy souvisí s vysoušením ostrova. Takových míst je v textu bohužel celá řada. Někde autor zcela uteče

mimo kontext kapitoly (Srv. např. pasáž o současném českém projektu Kola pro Afriku – s. 52 nahoře).

Některé důležité termíny nejsou vysvětleny (např. Sdružení/Společnost kupců – s. 34, 47, wesleyánští misionáři – s. 49). Řada pojmů je používána nejednotně (Západní Indie/Karibik/Karibská oblast, Sdružení/Společnost kupců). Mnohé zkratky jsou použity dříve, než jsou vysvětleny (RAC – s. 34). Nelogičnosti se projevují i v užití termínů (např. užívání pojmu „rasa“ není samo o sobě příznakem rasismu – s. 62).

Za velký nedostatek lze považovat skutečnost, že autor používá historické termíny v zcela nevhodných kontextech. Příkladem může být použití pozdně antického termínu kolón, označujícího svobodného zemědělce, v kontextu kolonialismu 16. - 20. století (s. 12), použití zkratky HMS – His/Her Majesty's Ship (podle autora H. M. S. – 24, 32, 90, 104, 106, 109, 110, nikoli však 84) vzniklé v roce 1789 v kontextu roku 1661 (s. 24), použití termínu „křižník“, poprvé zmíněnému v době americké občanské války, v kontextu roku 1807 (s. 30, 70), označení Gambie a Sierry Leone jako osad (s. 68) atd. Některé termíny jsou zcela nejasné (např. s. 23 „groningenská část VOC“). Autor netuší, že „Ensign“ není jméno, nýbrž termín pro důstojníka z pověření (s. 34, 102).

Velkým handicapem textu je nízká jazyková a pravopisná úroveň. Na mnoha místech se vyskytují chybějící písmena (s. 2, 32, 67, 98, 100, 101, 103, 104, 121 aj.) i slova (s. 2), špatné skloňování (s. 40, 63, 83), špatné časování sloves (s. 54), hrubé chyby ve shodě podnětu s přísudkem (např. s. 18, 24, 54, 105), nejednotné a chybné používání velkých a malých písmen (s. 92, 103 aj.). Na s. 50 dole je nedokončená věta a odstavec. U řady poznámek chybí údaje o paginaci archiválií nebo stranách v literatuře (např. s. 13, pozn. 8, s. 20 pozn. 33, 38, s. 22 pozn. 48, s. 26 pozn. 67, 68 atd., s. 46 pozn. 138, s. 117 pozn. 372 aj.), na jednom místě chybí v citacích zkratka archivu (např. s. 46 pozn. 137).

Na stránkách 118-122 se autor snaží shrnout své závěry, které jak již bylo uvedeno, nepřináší mnoho nového. Autor tvrdí, že Britové nebyli pouhými administrátory, ale přispěli k rozvoji celé oblasti. Tuto skutečnost nelze popřít, nic to však nemění na skutečnosti, že primárním cílem vzniku celé kolonie bylo vytvořit (z pozice britské vlády s co nejmenšími náklady) základnu pro boj proti otrokářům a jejich lodím. Tento motiv stál i v pozadí rozsahem nevelké teritoriální expanze. Obchodní cíle hrály v celkovém kontextu marginální roli. Autor neprovedl srovnání s jinými britskými koloniemi v Africe a postrádá proto širší perspektivu. Význam pěstování arašídů jako zdroje maziv pro průmyslovou revoluci je autorem nepochybně přeceňován, stejně jako celý význam Gambie jako kolonie. Z tohoto pohledu je nutno hodnotit i „ohrožení“ ze strany Francouzů atd.

V závěru je nutno vytknout ještě dva formální nedostatky. V práci chybí rejstřík (y). Žádoucí by bylo rovněž zařazení mapových příloh.

Celkově je nutno konstatovat, že práce nesplňuje požadavky kladené na disertační práci. Nelze ji proto doporučit jako vhodný podklad k obhajobě.

V Praze 16. 10. 2016

